

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sneppestraat 50-56 (Kortemark, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019F153
Juli 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	23
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	23
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	28
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	29
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	33
1.5	Synthese	36
2	Bibliografie.....	38

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Zicht op Snekpestraat, huisnummer 56 (©Google Streetview).	14
Figuur 5: Zicht op Snekpestraat, huisnummer 54 en 50 (©Google Streetview).	14
Figuur 6: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).....	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 19: projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1918 (Bron: Memory Maps 10-20-NE3-2A-171018-Zarren).....	32
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	34
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	34

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthfoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	35

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Kortemark
	Deelgemeente	/
	Postcode	8610
	Adres	Sneppestraat 50-56 8610 Kortemark
	Toponiem	Sneppestraat 50-56
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56330 Y _{min} = 192167 X _{max} = 56514 Y _{max} = 192295
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Kortemark, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 773 ^e , 787g, 775d ² , 775v, 775c ² , 775 ^{e2} , 775z Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woongebied, deels in een zone bestemd als industriegebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 6 356 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Sneppestraat Kortemark werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Loopgravenkaart, 1918

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

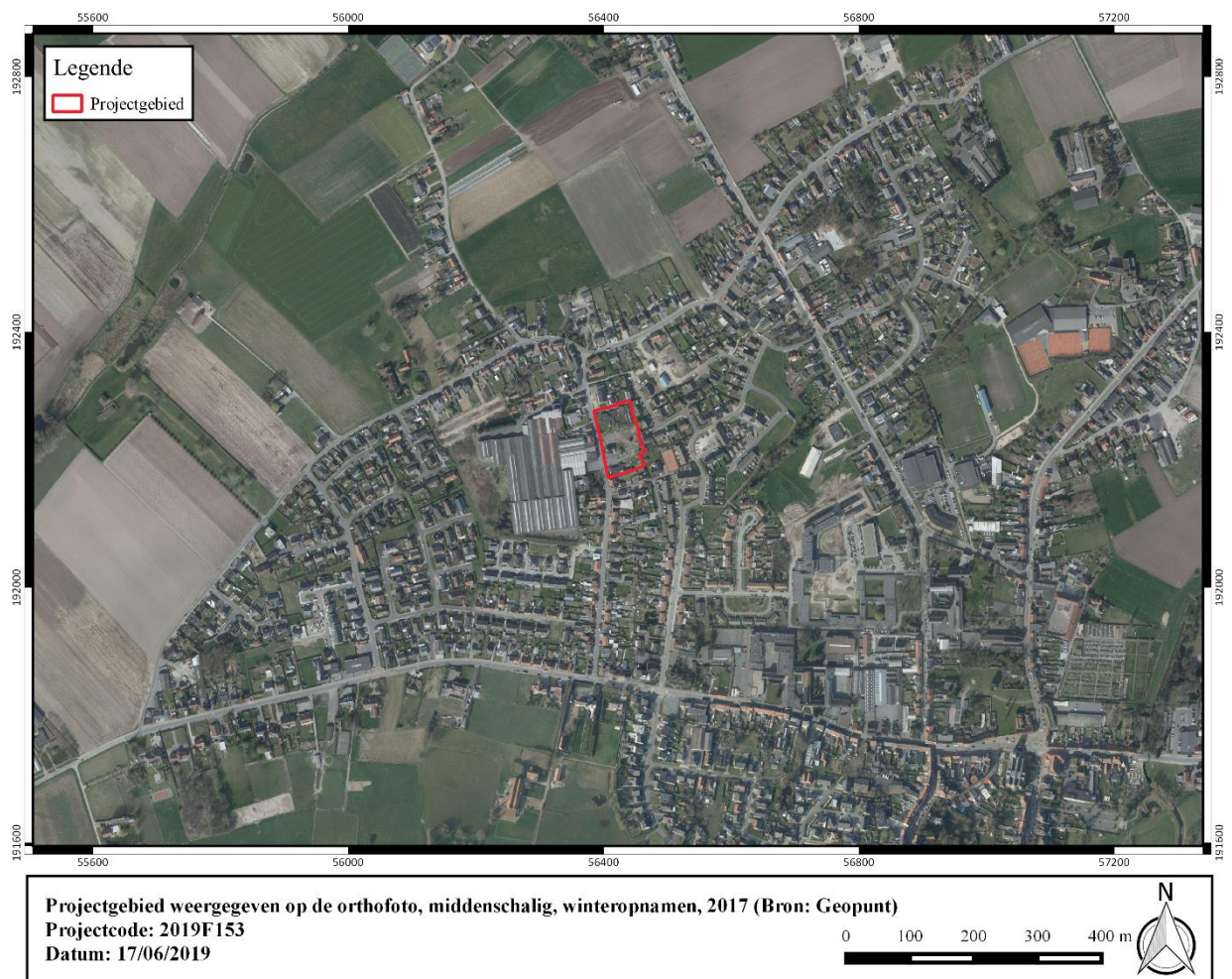
1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Kortemark, in de provincie West-Vlaanderen.

Kortemark vormt het oostelijk deel van het grondgebied van de fusiegemeente. Kortemark grenst ten westen aan Handzame, ten noordwesten aan het gehucht "Edewalle" (Handzame), ten noordoosten aan Ichtegem, ten oosten aan Torhout, ten zuidoosten aan Gits (Hooglede) en ten zuiden aan Hooglede.

Het plangebied zelf grenst ten westen aan de Snekpestraat. Aan de oostzijde vindt het terrein aansluiting bij bebouwing langs de Firmin Deprezstraat. De dorpskern van Kortemark situeert zich ca. 760 meter ten zuidoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 6356 m².

Op heden is ca. 1300 m² van het terrein bebouwd. Bijkomend is ca. 1500 m² van het terrein verhard. De bebouwing binnen de projectgrenzen betreft drie woningen. Tussen de twee zuidelijke woningen situeert zich een verharde zone. Ten zuiden van de meest noordelijke woning situeert zich een grote tuin met duidelijke reliëfverschillen.

Figuur 4: Zicht op Snekpestraat, huisnummer 56 (©Google Streetview).

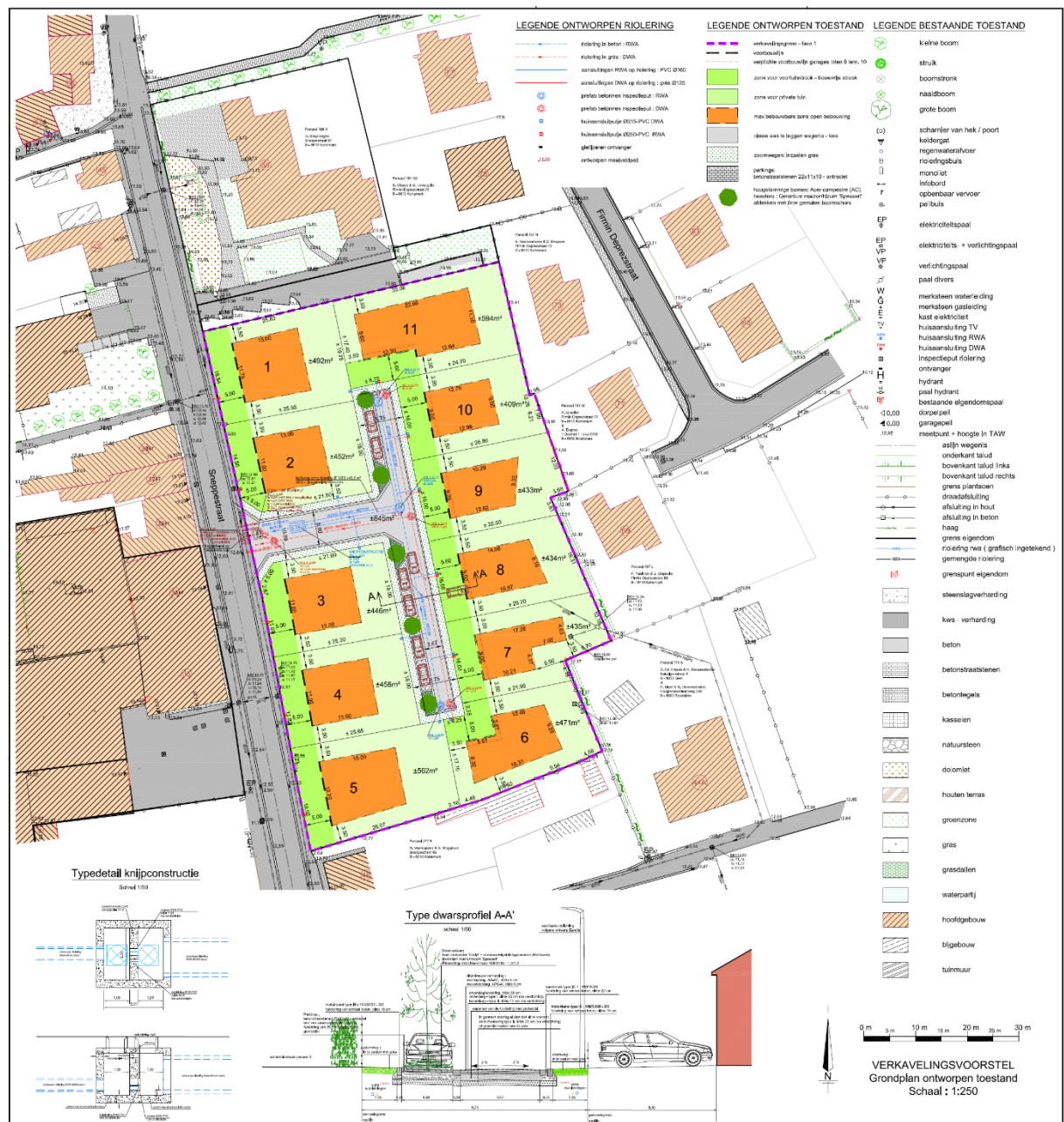

Figuur 5: Zicht op Snekpestraat, huisnummer 54 en 50 (©Google Streetview).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 11 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, groenzone en nutsleidingen.

Het lijkt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaarde werfverkeer en werfinrichting en de mogelijke toekomstige bodemingrepen in de individuele kavels het potentieel archeologisch bodemarchief over het volledige terrein bedreigen. Bijgevolg wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale versterking van het terrein.

Figuur 6: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Kortemark
Quartair	Type 3
Bodemtypes	Pfp(o) , Sch, OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	14.0 – 12.5 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Handzamevaart

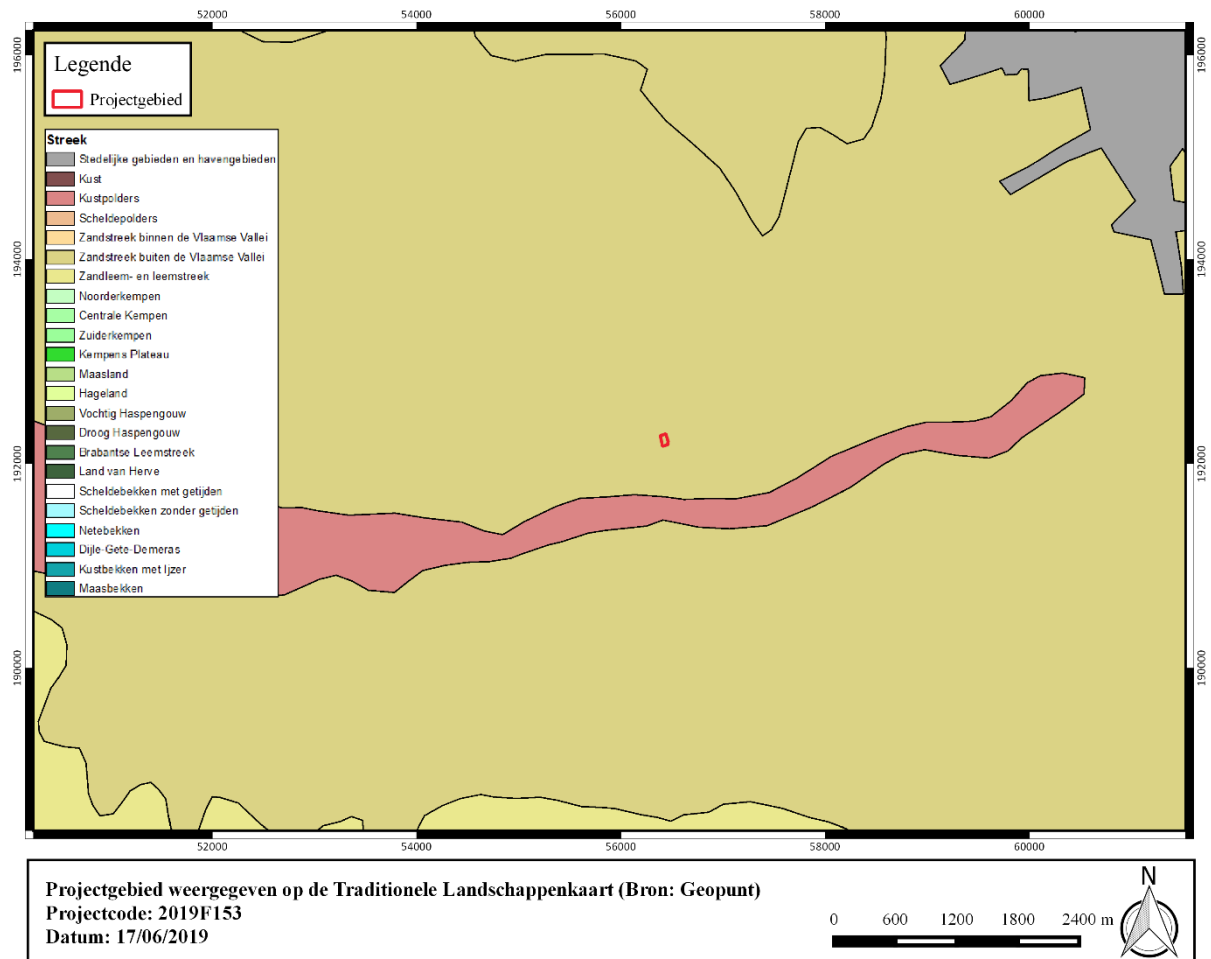
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

Kortemark heeft een zacht tot plaatselijk glooiend landschap met hoogteverschillen die variëren van ca. zes meter boven zeespiegelniveau in de vallei van de Spanjaardsbeek/Kreke(l)beek tot ca. 31 meter in het zuiden nabij "Hilleke", nabij de grens met Handzame. Het reliëf neemt af ten westen naar het grondgebied van Handzame toe. De beekstelsels met vrij smalle valleien van onder meer Waterhoenbeek, Meerlaanbeek, Kasteelbeek, Speiebeek, Leenbosbeek en Grijsperrebeek wateren in essentie af naar de Handzamevaart.

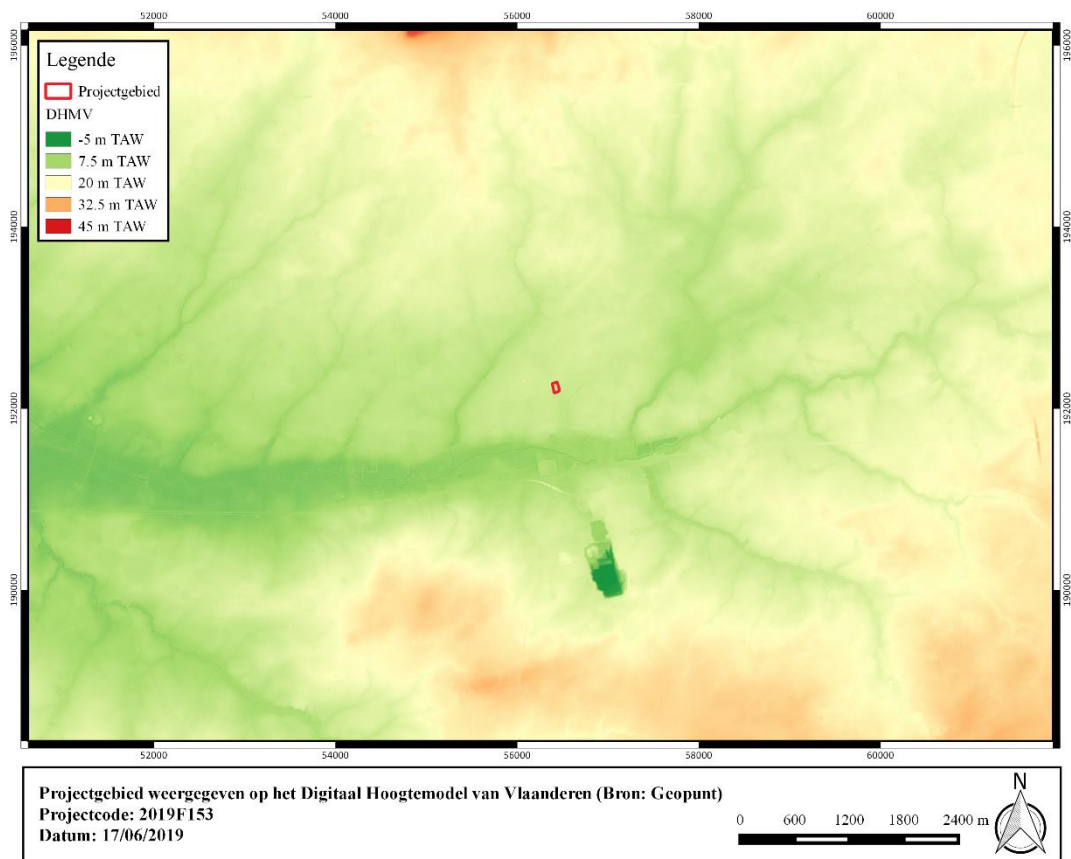
Het plangebied is gelegen op een noordelijk rivierterras van de vallei van de Handzamevaart. Ten westen en ten oosten van het plangebied wordt dit rivierterras respectievelijk ingesneden door de beekvalleien van Waterhoenbeek en de Kasteelbeek die ontspringen op het Plateau van Wijnendale en afwateren richting Handzamevaart.

Het plangebied is gelegen op een hoogte van 14 – 12.5 m TAW en loopt vrij sterk af richting Handzamevaart. Hydrografisch is het projectgebied gelegen in het Ijzerbekken, deelbekken Handzamevaart.

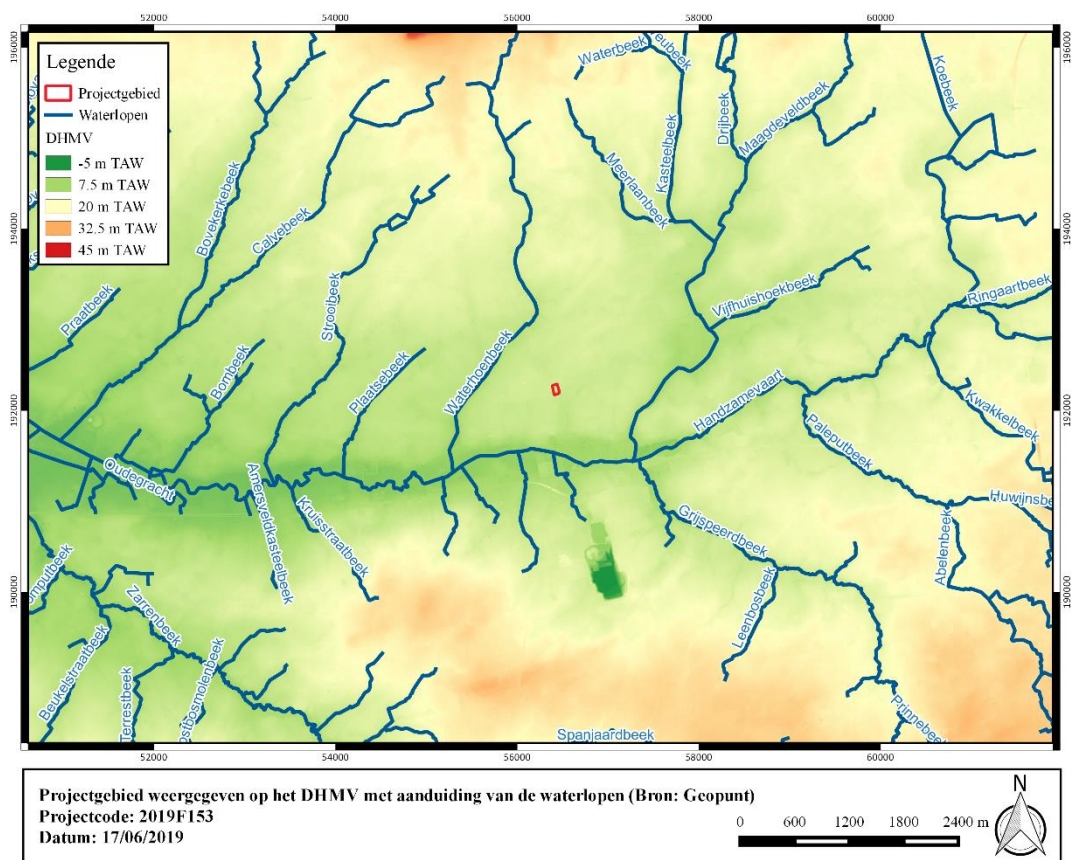

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

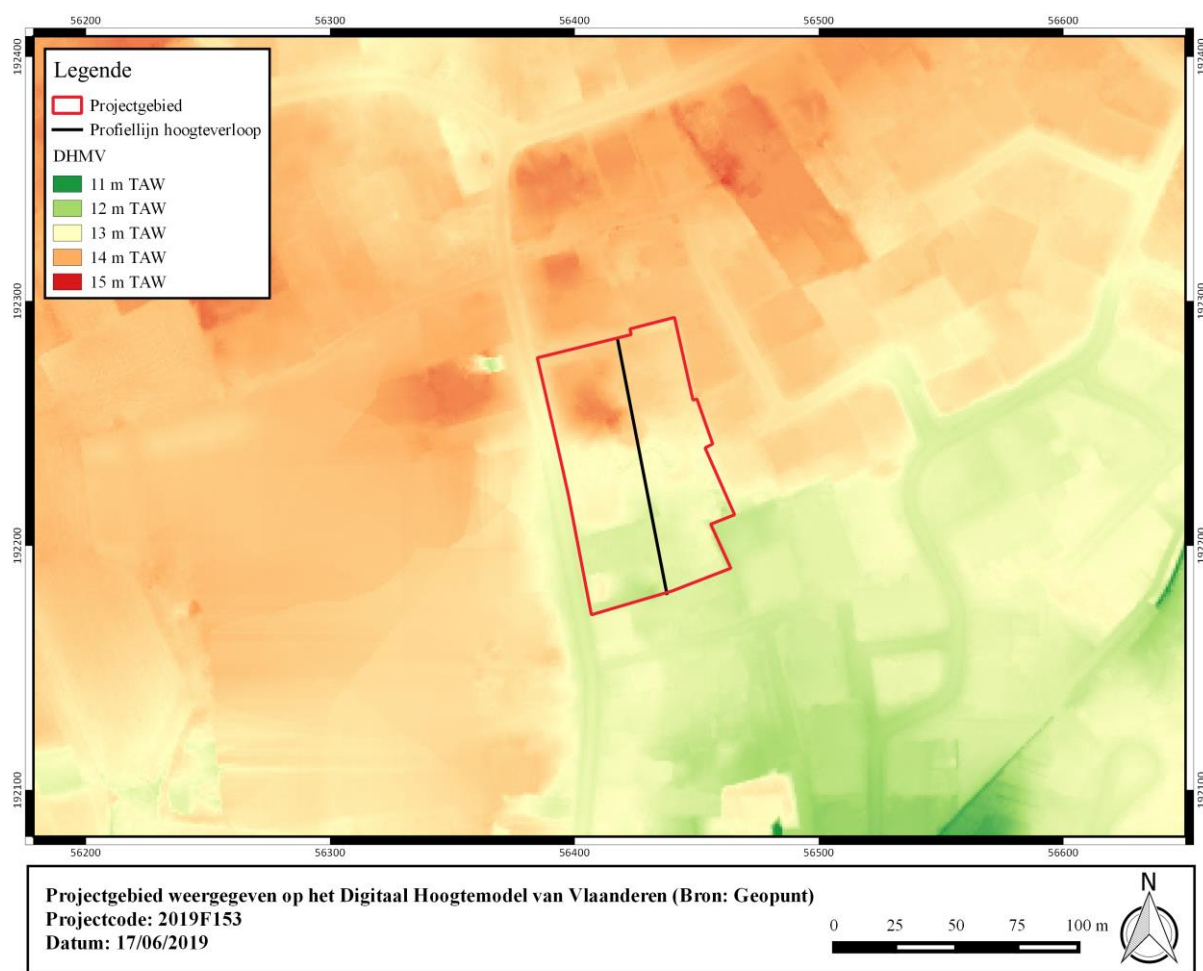

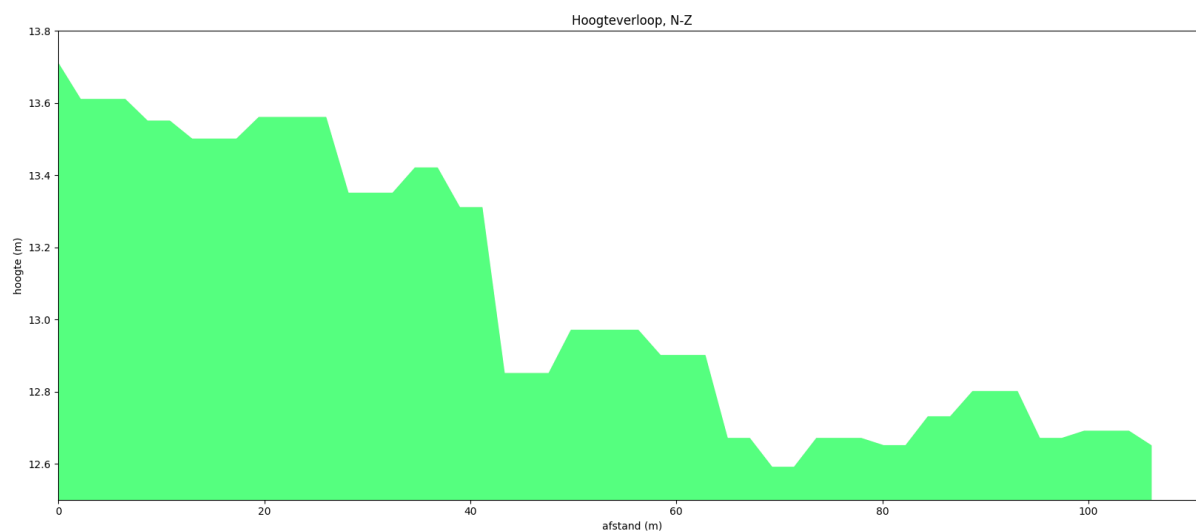
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

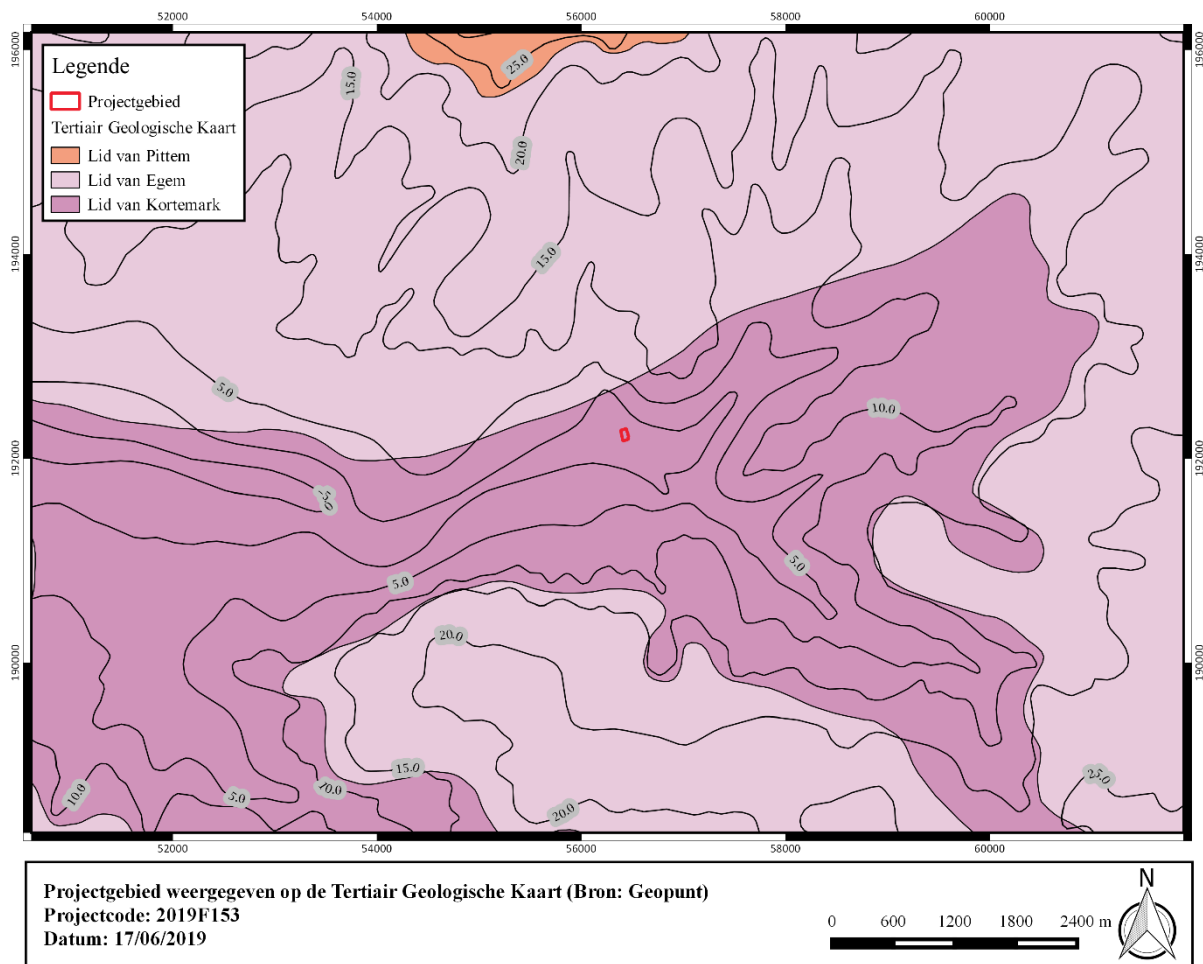

Figuur 11: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Kortemark** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

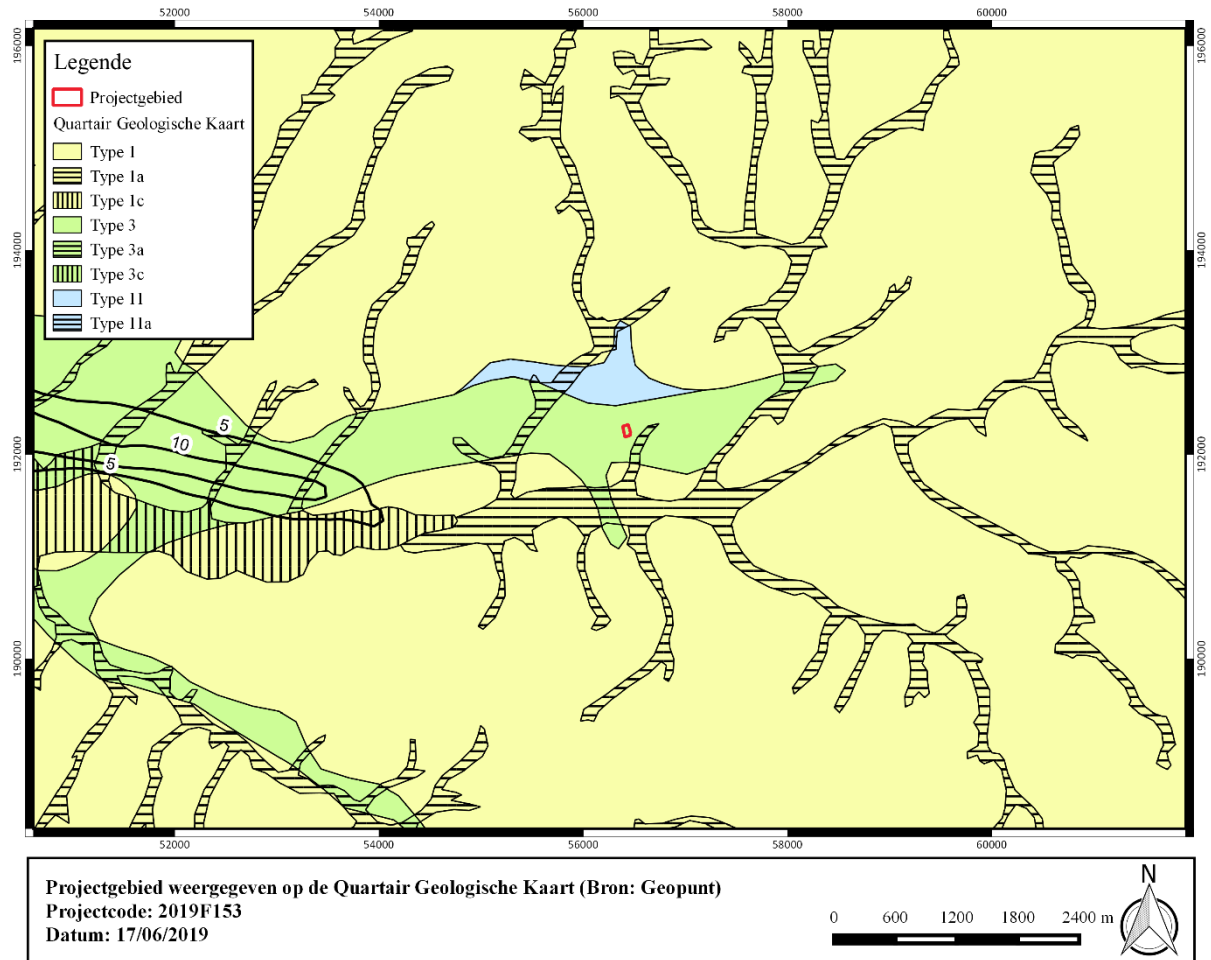
Het oudste lid is het **Lid van Kortemark** en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleiig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

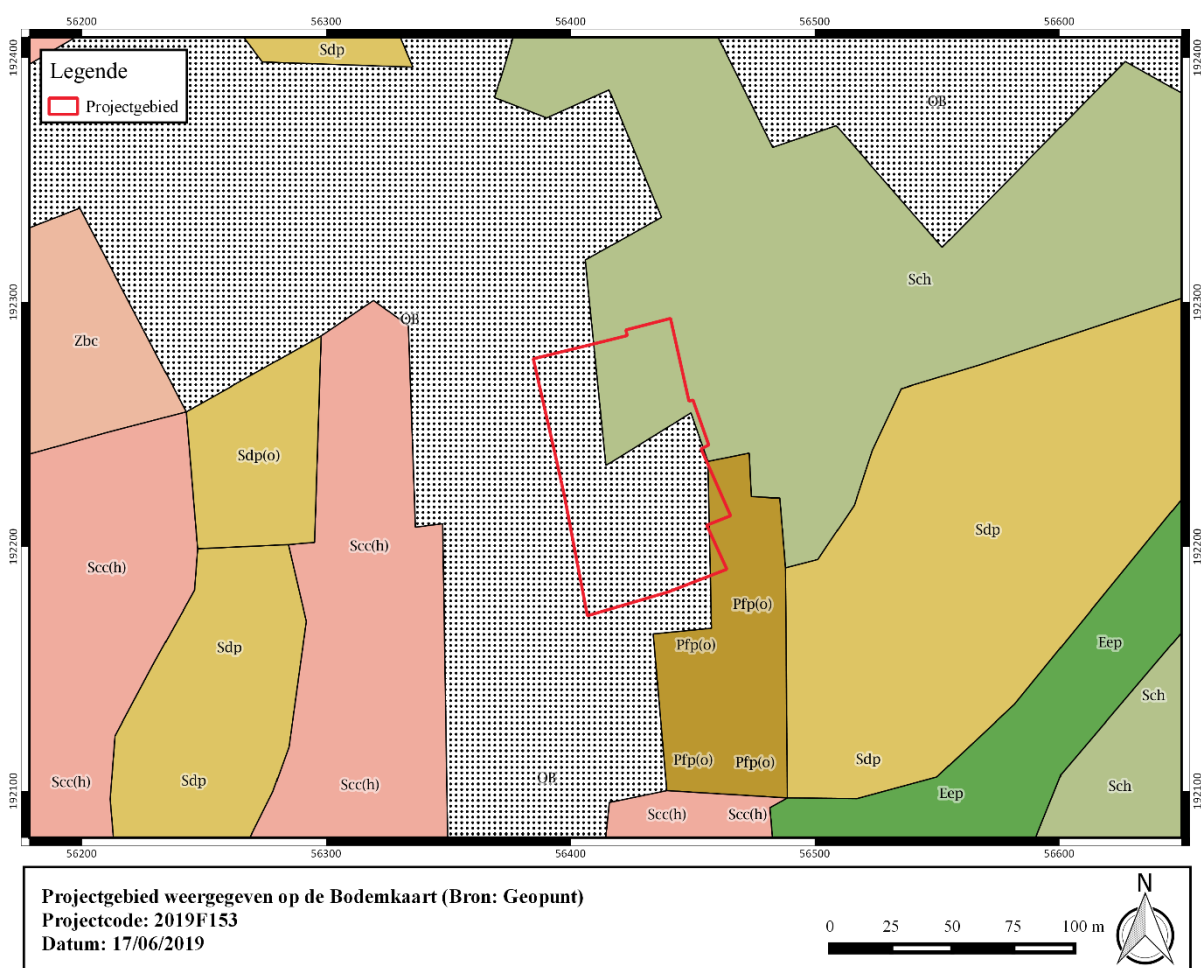

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Pfp(o)** is een zeer natte licht zandleembodem zonder profiel met sterke antropogene invloed. De bovengrond is donkerbruin tot donker grijsbruin met roestverschijnselen waarbij de bovengrond soms verveend is. De roestverschijnselen nemen af met de diepte en een gereduceerde zone wordt waargenomen tussen 50 en 100 cm diepte. Vanaf deze diepte is vaak een zwartblauw slib gemengd met plantenresten aanwezig.

Het bodemtype **Sch** is een matig droog lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. Het is een Postpodzol waarbij een uniforme en homogene Ap horizont minstens 30 cm dik is en donkergrijs van kleur. Daaronder komen resten van de verbrokkelde Podzol B voor die overgaan in een sterk gevlekte verbrokkelde textuur B waarin roestverschijnselen voorkomen tussen 60 en 90 cm.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

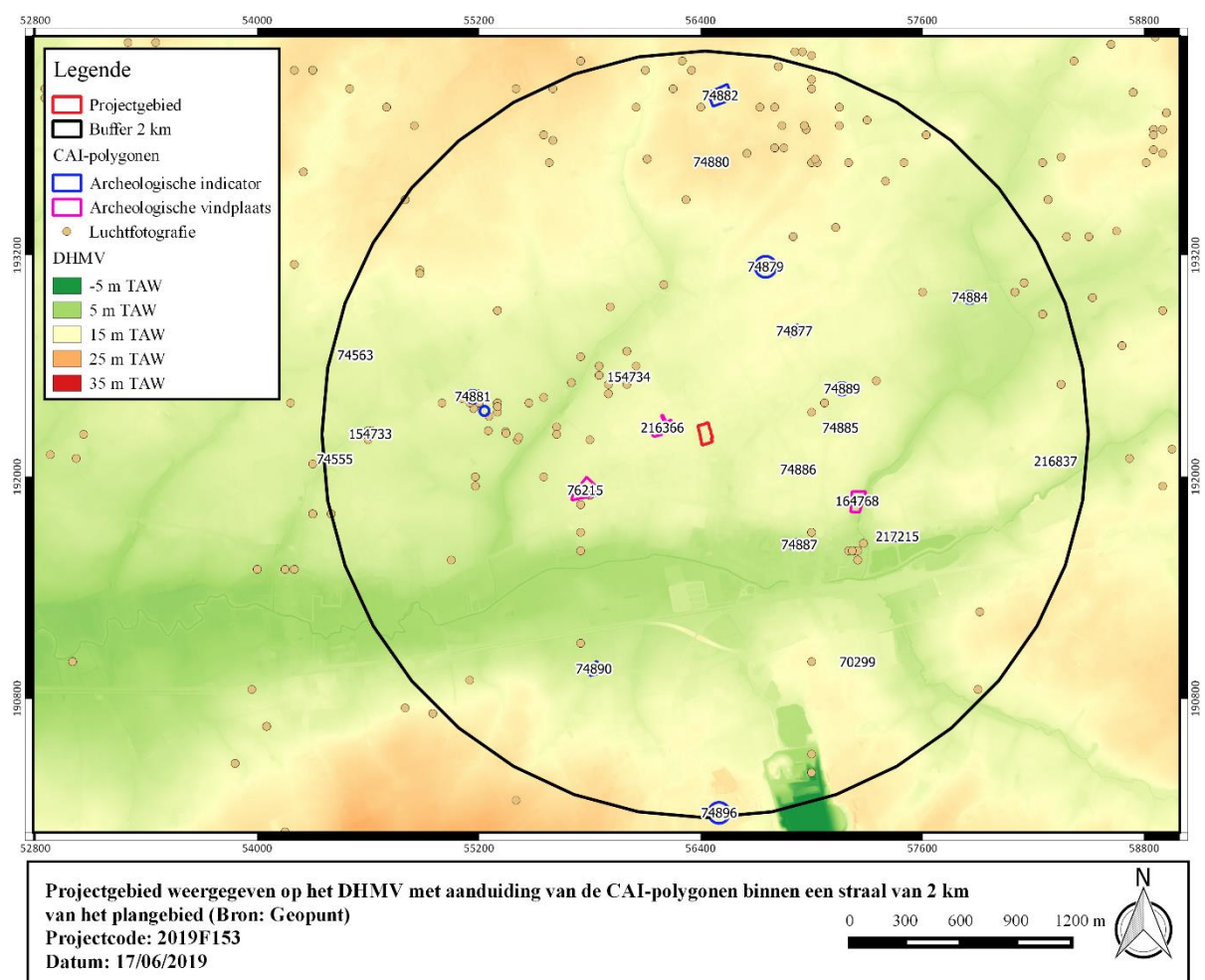

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het onderzoeksgebied of op belendende percelen zijn geen archeologische waarden gekend. Ten oosten van het onderzoeksgebied, aan de Koutermolen, werd bij een proefsleuvenonderzoek in 2017, de periferie van een volmiddeleeuws erf aangesneden waarbij hoofdzakelijk greppelcomplexen en de plattegrond van een 4-palig bijgebouw (CAI 216366) aan het licht kwamen. Op ongeveer 1km ten zuidwesten van het onderzoeksterrein, in de Handzamevallei, werden bij onderzoek in 1992 materiële resten gerecupereerd uit het mesolithicum, neolithicum en het begin van de late ijzertijd. Daarnaast werden twee grafmonumenten uit de vroege bronstijd onderzocht. Bij het onderzoek kwamen eveneens enkele recentere relictten aan het licht, waaronder enkele impactkraters uit WOI (CAI 76215). Ongeveer 1,5km ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de nieuwe begraafplaats van Kortemark, werden bij een proefsleuvenonderzoek sterke aanwijzingen opgetekend van de aanwezigheid van een nederzetting uit de metaaltijden en romeinse periode. Daarnaast werden enkele losliggende, bewerkte silexfragmenten gerecupereerd, evenals enkele ontstekers van artilleriegranaten, die vermoedelijk te dateren zijn in de eerste wereldoorlog (CAI 164768). Verder bestaan de gekende waarden aangegeven op het kaartblad van de CAI in hoofdzaak uit cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse sites met walgracht. Luchtfotografische prospectie doet vermoeden dat de regio rijk is aan grafmonumenten uit de (vroege- en midden-) bronstijd.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70299	Controle van werken (2003) Opgraving (2003); NK: 250 meter Midden-Romeinse tijd: 2 langwerpige kuilen met schervenmateriaal; vnl. handgevormd kustaardewerk Volle middeleeuwen: paalkuilen van 3 verschillende gebouwen. 2 oversnijden elkaar. Weinig schervenmateriaal, afwezigheid van haarden, summiere opbouw van de constructies wijzen niet echt op een boerderij, maar eerder op een veldschuur en bijbehorende spiekers Bron: Dewilde M. en F. Wyffels (2004) Volmiddeleeuwse sporen op de Voshoek te Kortemark, in/ Archaeologia Mediaevalis (kroniek) 27.
76215	Opgraving (1992, Bourgeois); NK: 15 meter Mesolithicum: onafgewerkte spits Midden-Neolithicum: driehoekige pijlpunt, massieve hoefvormige afslagschraabber kern met 1 slagrichting, een reeks klingen en micro-klingen. Vroege La Tène: vondstenconcentratie aardewerk Vroege Bronstijd: Grafheuvel I in oostelijke zone van terrein; 1,1 tot 1,5 meter brede en 0,7 à 0,8 m diepe gracht. Geen perifere structuren of graf teruggevonden. Mogelijk wel een binnencirkel. Grafheuvel II ten westen van I; 1,5 tot 1,75 meter brede en ca. 0,9 m diepe gracht. Geen perifere structuren of graf aangetroffen. In het tweede opvullingspakket werd een reeks scherven van eenzelfde pot teruggevonden, waarschijnlijk te dateren in de bronstijd. Late middeleeuwen: perceelsgracht 20ste eeuw: 2 ronde kuilen met materiaal uit WO I Onbepaald: 2 reeksen van karrensporen, waarvan één over de vulling van grafheuvel II loopt. Bron: Bourgeois, J., Meganck, M. & Semey, J. 1998: Cirkels in het land. Een Inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen, II, Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks 5, Gent, pp. 47-49. Bourgeois, J., Van Doorselaer A. 1996, Archeologie vanuit de lucht. Grafheuvels uit de Bronstijd in westelijk België, in: Van Roeyen J-P. (ed.) Uit Vlaamse bodem, 10 archeologische verhalen, pp. 24-26.
164768	Mechanische prospectie (2013); NK: 15 meter Metaaltijden: greppels en kuilen, aan de hand van aardewerk toe te wijzen aan metaaltijden of Romeinse periode. De sporen zijn vnl. geconcentreerd in het

	noordelijk deel van het gebied. Handgevormd aardewerk komt verspreid door heel het onderzoeksgebied voor. Steentijd: 4-tal afslagen 20ste eeuw: ontstekers - wereldoorlogen Bron: Demey, D. 2013: Archeologisch vooronderzoek begraafplaats Kortemark, Ruben Willaert rapporten 33, Sijsele.
216366	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: greppels, vierpalig bijgebouw, gedempte depressie Nieuwe tijd: verstoringen Bron: Erik Verbeke, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert 2017: Koutermolen (Kortemark, West-Vlaanderen); Ruben Willaert rapport.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74555	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74563	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74877	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74879	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74880	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74881	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74882	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

74884	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74885	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74886	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74887	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74889	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74890	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74896	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Metaaldetectie

216837	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Nieuwe tijd: knoopje 20 ^e eeuw: kogelpunt, restanten ontsteker
217215	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Nieuwe tijd: musketkogel, knoop, stuk van klokje 20 ^e eeuw: kogelrestanten

Luchtfotografie

154732	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: drievoudige circulaire structuur
154733	Luchtfotografie; NK: 150 meter

	Bronstijd: dubbele circulaire structuur
154734	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Ter hoogte van de Koutermolenstraat werd archeologisch onderzoek uitgevoerd naar twee cirkelvormige grafstructuren uit de Bronstijd en een nederzetting uit de Late IJzertijd. In de grachten zijn archeologische losse vondsten aangetroffen die kunnen wijzen op bewoning tijdens het Mesolithicum. Tevens werd in de grachten materiaal uit de vroege La Tène-periode gevonden. Vermoedelijk was er tijdens de tweede helft van de 5de eeuw voor Christus een nabijgelegen nederzetting. Ca. 200 meter ten oosten van de locatie zijn vondsten aangetroffen uit de metaaltijd en de steentijd.

De Handzamevallei is onderhevig aan eb en vloed via het IJzerestuarium, waardoor het zoute water bij vloed de lage moerassige vallei van de Krekelbeek tot Kortemark omzet in slikken-en-schorrengebied. de loop van de middeleeuwen groeien de landbouwgronden en woonkernen, die zich om evidente redenen op hogere en drogere gronden langsheen de vallei situeren, uit tot kleine gehuchten. Ook het ontstaan van Kortemark moet binnen deze evolutie gesitueerd worden.

Uit het cartularium van de abdij van Ename bevindt zich nog voor 1085 een bidplaats te Kortemark. In 1642 wordt de kerk gewijd aan Sint-Bartholomeus. Van oudsher is Kortemark een gebied in handen van de graven van Vlaanderen. Tot de Franse Revolutie behoort de gemeente tot de kasselrij van het Brugse Vrije. Samen met het grootste deel van Handzame vormt Kortemark het ‘Ambacht Kortemark’ onder de heerlijkheid van ‘Het Land van Wijnendale’. De Ieperstraat, ca. 2 km ten zuiden van de locatie, wordt reeds aangelegd in 800-900. In de Voshoek worden paalkuilen van drie gebouwen uit de 11de- 12de eeuw geregistreerd. In 1294 wordt aan de IJzermonding bij Nieuwpoort de sluis naar Nieuwendamme gebouwd, waardoor veel drassige gronden op het grondgebied van Kortemark kunnen ingepolderd worden.

De oorlogen van de 17de eeuw zorgen voor veel ellende bij de bevolking. Na de Vrede van Nijmegen (1678) wordt de Kasselrij Ieper Frans bezit. De grens van het Franse bezit loopt voortaan van Nieuwpoort langs de IJzer tot Diksmuide, en langs de grens van Zarren, Handzame en Kortemark. De Krekelvallei leeft onder Franse dreiging zodat hier voortdurend Spaanse bezetting blijft. De Vrede van Utrecht (1713) maakt een einde aan de oorlogen die de 17de eeuw bepaalden. De Zuidelijke Nederlanden worden vanaf dan bezit van Oostenrijk wat leidt tot een periode van stabiliteit en economische bloei in de 18de eeuw. Doordat de kasselrij Ieper nu weer eigendom wordt van de Nederlanden, vormt Kortemark niet langer een grensgebied met Frankrijk.

In 1818 bestaat de nijverheid in Kortemark hoofdzakelijk uit zes brouwerijen, twee kleine lijnwaadfabriekjes, twee kleine steenbakkerijen, een leerlooierij, negen windmolens en drie rosmolens. De bloeiende lijnwaadnijverheid in de eerste helft van de 19de eeuw is gebaseerd op de thuisweverij. In het midden van de 19de eeuw is er een algemene verarming van de plattelandsbevolking die enerzijds te wijten is aan landbouwcrisissen en anderzijds de achteruitgang van de thuisweverij. Een aanzienlijk deel van de inwoners emigreert naar Canada en de Verenigde Staten. Een ander fenomeen uit de tweede helft van de 19de eeuw is de seizoensarbeid naar het Poperingse, Wallonië en Frankrijk. De opening van het station op de spoorlijn Lichtervelde-Veurne in 1858 leidt tot een economische heropleving van Kortemark. De bestaande wegen worden in de tweede helft van de 19de eeuw rechtgetrokken en gekasseid. Via de spoorinfrastructuur en de verbeterde weginfrastructuur kan Kortemark zijn isolement verbreken en de industrialisatie opstarten.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de gemeente bezet door Duitse soldaten. De bewoners worden in 1917 uit Kortemark verdreven. Omliggende velden werden omgewoeld tot gevechts- en verdedigingslinies. De Flandern I-Stellung loopt van de Handzamevaart over Hooglede en Sleihage naar Sint-Pieter op Ledegem. De Flandern II-Stellung loopt als hoofdweerstandslijn van Zarren over Westrozebeke naar Passendale. In augustus 1917 vindt het Engels zomeroffensief plaats, waarbij het station van Kortemark wordt beschoten. Op 14 oktober 1918 wordt een aanval ingezet op de Flandern I Stellung ten zuiden van de spoorweg Lichtervelde-Veurne. Bij het zogenaamde ‘Maneuver van Torhout’ worden Handzame, Kortemark en Roeselare bevrijd. Na de Eerste Wereldoorlog ligt de kerk volledig in puin. In 1923-1925 wordt een neogotische hallenkerk met drie beuken en een 52 meter hoge toren naar ontwerp van bouwmeester Thierry Nolf opgetrokken.³

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Sneppestraat reeds duidelijk waarneembaar. In het zuidelijk deel van het plangebied is bebouwing waar te nemen met een omliggende kleine boomgaard. Het noordelijk deel van het terrein is in gebruik als akker.

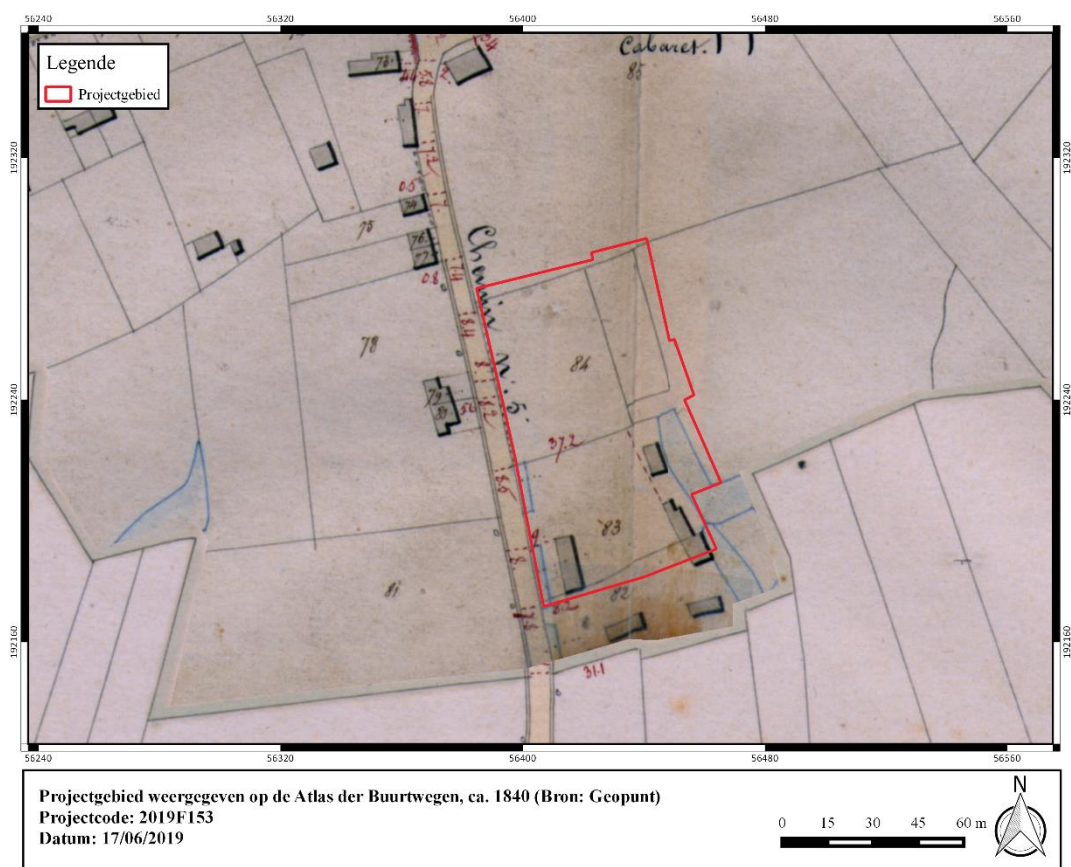
Ook op de Atlas der Buurtwegen is in het zuidelijk deel van het projectgebied bebouwing waar te nemen. Het betreft drie gebouwen van in totaal 5 gebouwen die een duidelijke onderlinge samenhang vertonen. Langsheen de oostzijde van het terrein is een waterpartij merkbaar wat doet vermoeden dat het gebouwencomplex in het verleden mogelijk met een gracht omgeven was. Rekening houdende met archeologische gegevens in de directe omgeving van het plangebied is een middeleeuwse datering van het gebouwenbestand zeker niet uit te sluiten. Op de Poppkaart is de bebouwing in het zuidelijk deel van het projectgebied in omvang afgenomen.

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Kortemark, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122189> (geraadpleegd op 10 november 2016)

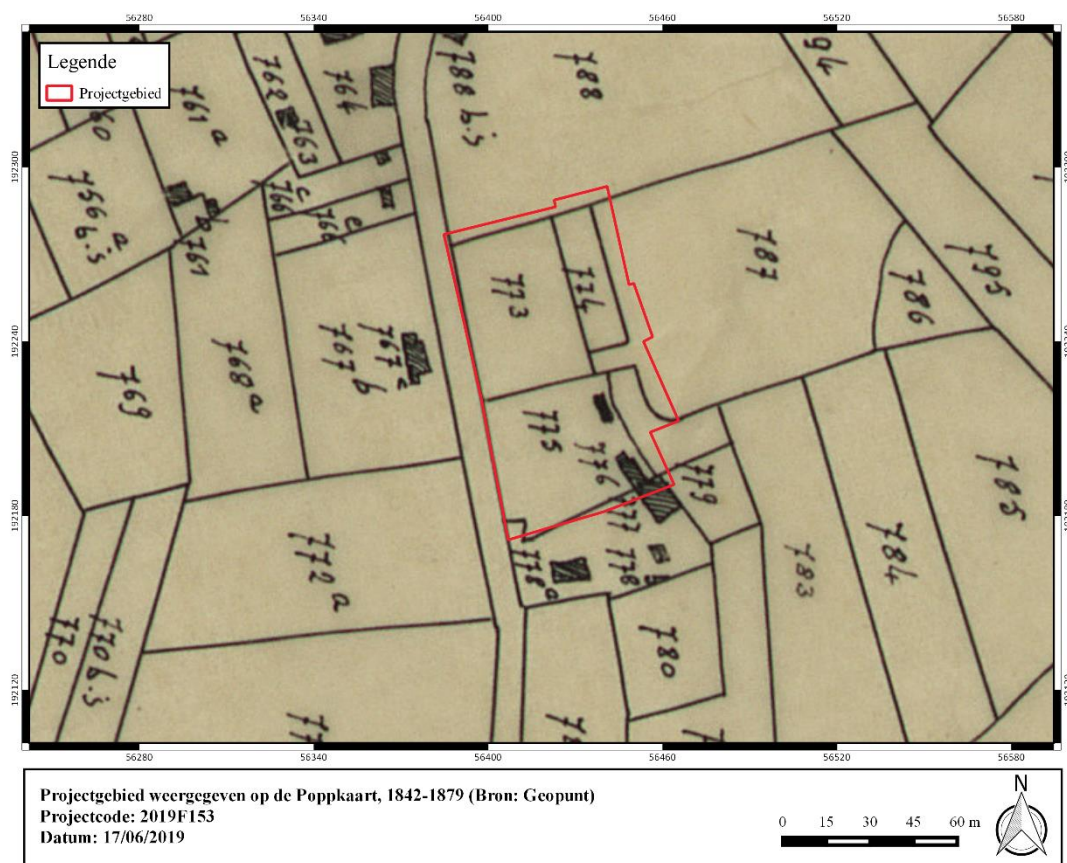

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

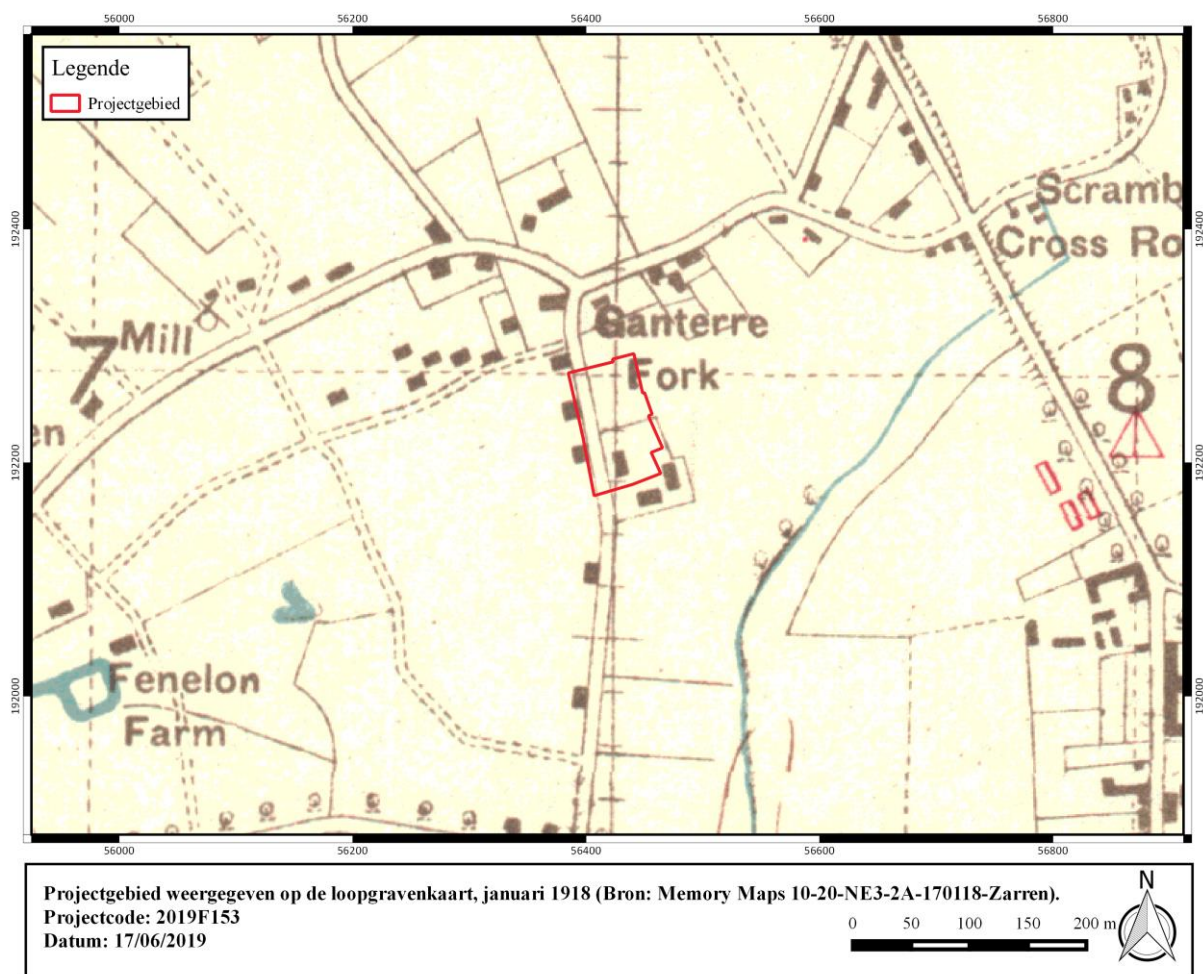

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Op de loopgravenkaart is de hoeve in het zuidelijk deel van het projectgebied nog steeds zichtbaar. Het plangebied dient iets meer oostelijker gesitueerd te worden. Vermoedelijk vallen de twee noordelijke structuren van het gebouwenbestand binnen de projectgrenzen. Gedurende WO I situeert Kortemark zich binnen het Duitse hinterland. De gemeente fungeert als belangrijk verkeersknooppunt richting het frontgebied. Binnen de projectgrenzen zijn geen defensieve structuren weergegeven.

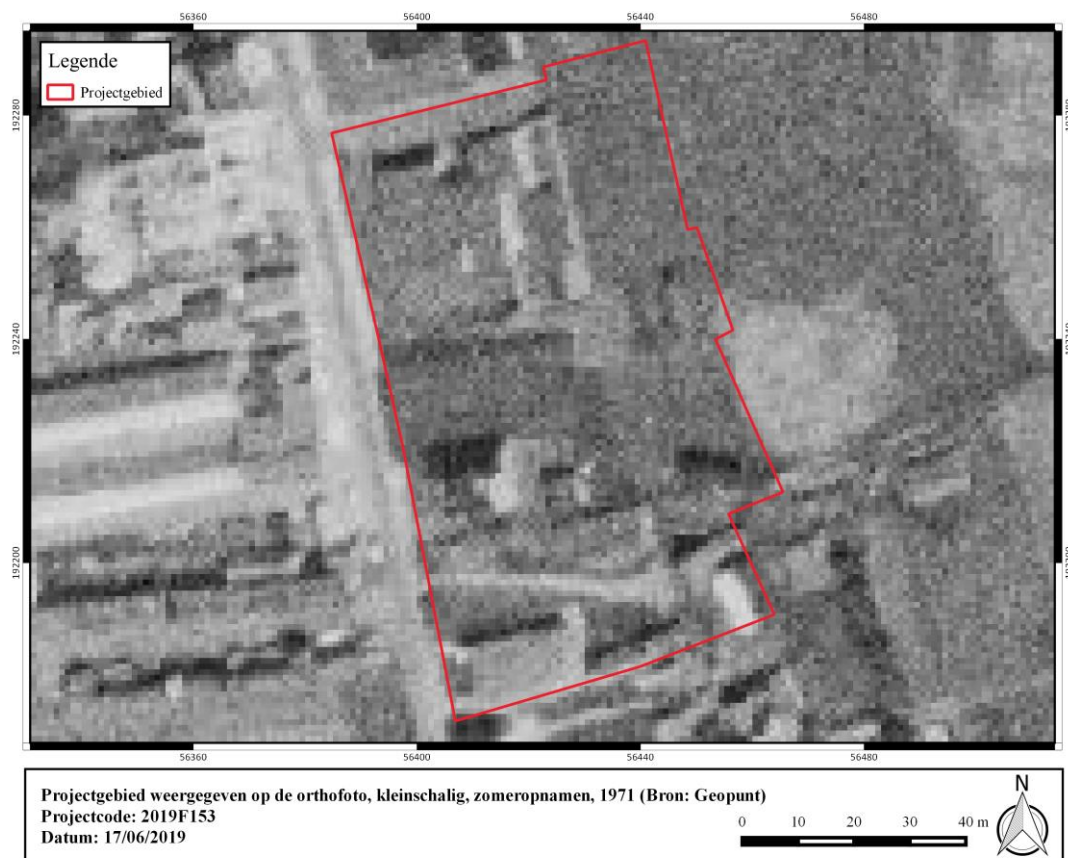

Figuur 19: projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1918 (Bron: Memory Maps 10-20-NE3-2A-171018-Zarren).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een vrij beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de projectgrenzen. Reeds op de orthfoto van 1971 is het overgrote deel van het plangebied bebouwd. Op de orthfoto van 1979-1990 is de bebouwing nog in omvang toegenomen. Het gebouw in het noordwestelijk deel van het terrein dateert uit deze periode. De tuin centraal binnen het plangebied wordt aangelegd tussen de luchtopname van 1979-1990 en 2000-2003.

Op heden is ca. 1300 m² van het terrein bebouwd. Bijkomend is ca. 1500 m² van het terrein verhard. De bebouwing binnen de projectgrenzen betreft drie woningen. Tussen de twee zuidelijke woningen situeert zich een verharde zone. Ten zuiden van de meest noordelijke woning situeert zich een grote tuin met duidelijke reliëfverschillen.

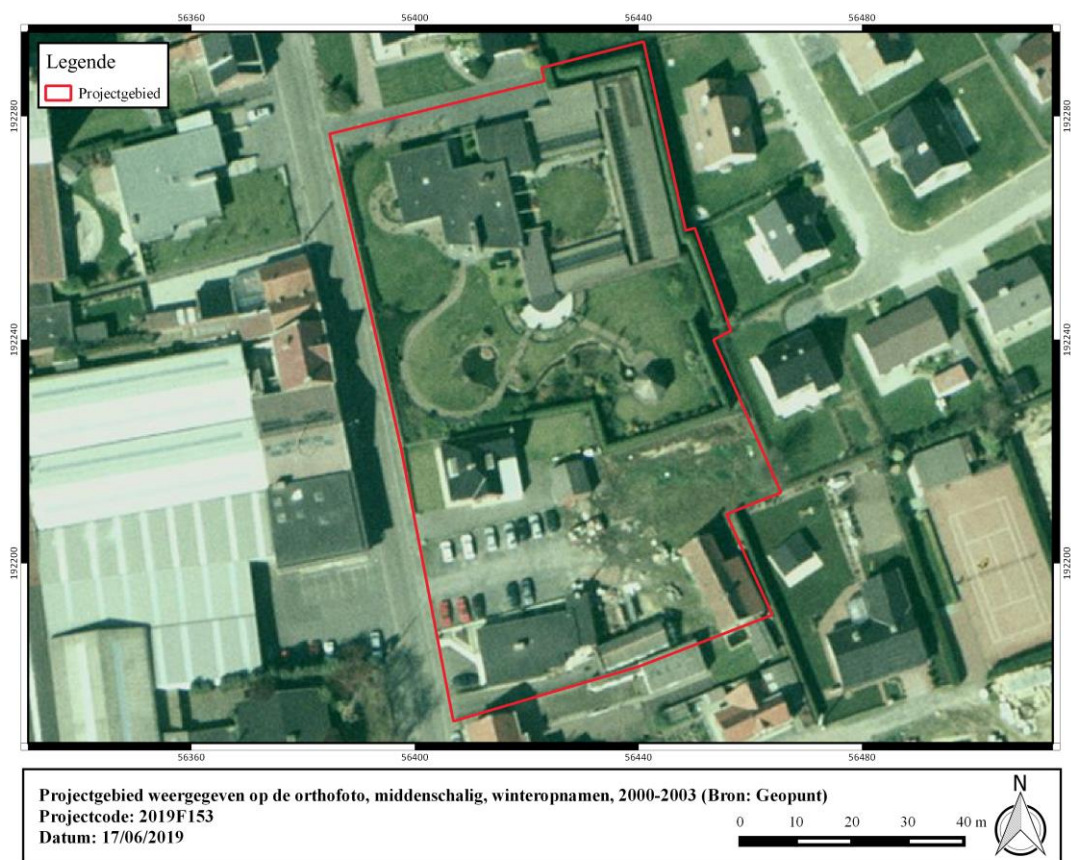

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

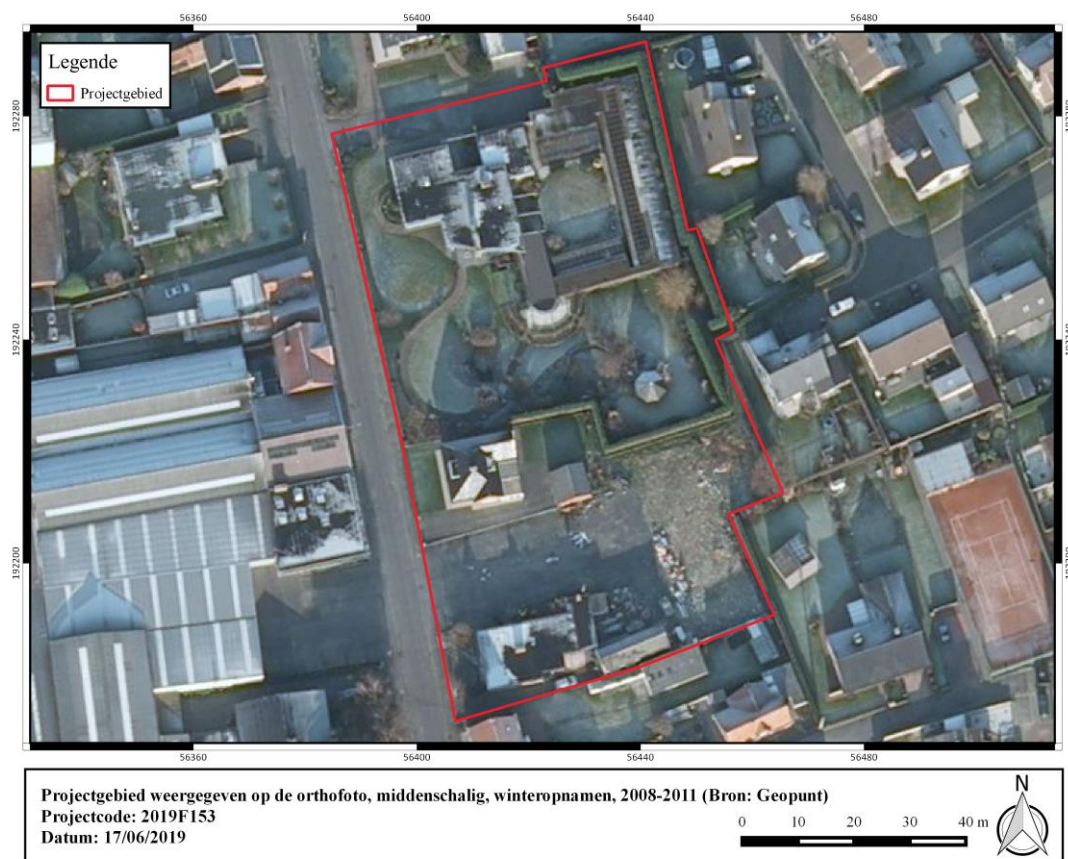

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De initiatiefnemer plant de realisatie van een verkaveling aan de Snekpestraat 50-56 te Kortemark. Het volledige onderzoeksgebied is ca. 6356 m² groot en de verschillende percelen zijn bebouwd en in gebruik als tuinzone. De aanwezige bebouwing wordt in het kader van de geplande werken gesloopt.

Landschappelijk gezien is het Kortemark gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei. Het terrein is gelegen ten noorden van de Handzamevaart/Spanjaardbeek. Ongeveer 1 km ten westen van het terrein stroomt de Waterhoenbeek, ten oosten de Kasteelbeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Net ten oosten van het terrein wordt een profielopbouw weergegeven van fluviatiele afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het laat-Pleistoceen. De bodemkaart geeft aan dat het sediment bestaat uit lemig zand. In het uiterste zuidoosten van het terrein geeft de bodemkaart aan dat het sediment bestaat uit zeer natte zandleem waarbij de bovengrond verveend kan zijn en sterke reductieverschijnselen voorkomen op geringe diepte, wat wijst op een komsituatie of mogelijk een antropogene invloed. Deze locatie moet een aanzienlijke aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars. Op het DHVM is duidelijk merkbaar er een hoogteverschil is binnen de grenzen van het onderzoeksgebied en daarbuiten. Naar alle waarschijnlijkheid is het noorden van het terrein opgehoogd, hetgeen ook zichtbaar is aan de straatzijde.

De cartografische bronnen wijzen op een ruraal karakter van het onderzoeksgebied en de omgeving. Het terrein is op de Ferrariskaart in gebruik als akker. In het zuiden is een hoeve bestaand uit twee gebouwen weergegeven. Dit hoevecomplex is ook aangegeven op de 19^e-eeuwse bronnen. Op de Atlas der Buurtwegen zijn in het zuidoosten van het terrein verschillende vijvers afgebeeld. Naar alle waarschijnlijkheid vallen deze vijvers samen met het Pfp(o)-polygoon op de bodemkaart en dient uitgegaan te worden van een vergraven situatie en niet zozeer een natuurlijke depressie. Tijdens WO I komt Kortemark te liggen binnen de logistieke zone van de Duitse strijdkrachten. De loopgravenkaart geeft geen WO I-structuren weer binnen de projectgrenzen. De orthofotosequentie geeft weinig tot geen evolutie weer inzake het landgebruik de voorbije decennia. In het noorden van het terrein staat een vrijstaande villa. In het zuiden zijn tevens twee woningen aanwezig. Bijkomend is een deel van het terrein verhard.

Op het onderzoeksgebied of op belendende percelen zijn geen archeologische waarden gekend. Ten oosten van het onderzoeksgebied, aan de Koutermolen, werd bij een proefsleuvenonderzoek in 2017, de periferie van een volmiddeleeuws erf aangesneden waarbij hoofdzakelijk greppelcomplexen en de plattegrond van een 4-palig bijgebouw (CAI 216366) aan het licht kwamen. Op ongeveer 1km ten zuidwesten van het onderzoeksterrein, in de Handzamevallei, werden bij onderzoek in 1992 materiële resten gerecupereerd uit het mesolithicum, neolithicum en het begin van de late ijzertijd. Daarnaast werden twee grafmonumenten uit de vroege bronstijd onderzocht. Bij het onderzoek kwamen eveneens enkele recentere relictten aan het licht, waaronder enkele impactkraters uit WO I (CAI 76215). Ongeveer 1,5km ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de nieuwe begraafplaats van Kortemark, werden bij een proefsleuvenonderzoek sterke aanwijzingen opgetekend van de aanwezigheid van een nederzetting uit de metaaltijden en romeinse periode. Daarnaast werden enkele losliggende, bewerkte silexfragmenten gerecupereerd, evenals enkele ontstekers van artilleriegranaten, die vermoedelijk te dateren zijn in de eerste wereldoorlog (CAI 164768). Verder bestaan de gekende waarden aangegeven op het kaartblad van de CAI in

hoofdzaak uit cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse sites met walgracht. Luchtfotografische prospectie doet vermoeden dat de regio rijk is aan grafmonumenten uit de (vroeg- en midden-) bronstijd.

Concreet kan op basis van het landschappelijk kader en de gekende waarden uitgegaan worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Op basis van de bureaustudie kunnen geen argumenten aangebracht worden waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relictten. Het archeologisch onderzoek moet in de eerste plaats bestaan uit een landschappelijk bodemonderzoek na de sloop teneinde de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Mogelijk is het bodemarchief dermate verstoord dat verder onderzoek, in eender welke vorm, niet langer zinvol kan zijn. Blijkt daarentegen dat bodemhorizonten die indicatief zijn voor betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites bewaard zijn, dan is een archeologische boorcampagne, eventueel aangevuld met proefputten noodzakelijk. In het kader van archeologisch erfgoed in de vorm van bodemsporen, is vervolgens een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

